

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

วรรณคดีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่องความต้องการการศึกษานอกระบบ
โรงเรียนของผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดสิงห์บุรีนี้ ได้ศึกษาค้นคว้าและ
จำแนกเนื้อหาออกได้ดังนี้

1. แนวความคิดเกี่ยวกับความต้องการ
2. แนวคิดในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับผู้ใช้แรงงาน
3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
4. รูปแบบของกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียน

แนวความคิดเกี่ยวกับความต้องการ

มนุษย์ทุกคนล้วนมีความต้องการในชีวิต บางคนมีความต้องการคล้ายคลึง
กัน บางคนก็แตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมของการดำรงอยู่และสถานภาพทาง
สังคม ความต้องการของมนุษย์เป็นเรื่องที่ซับซ้อนมาก และเป็นความยากลำบากอย่างยิ่ง
ที่การศึกษานอกระบบโรงเรียนจะสามารถตอบสนองได้ผล มีนักวิจัยทางการศึกษา
ผู้ใหญ่หลายท่าน ได้พยายามศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์ที่แท้จริง
ในที่สุดพบว่ามนุษย์โดยทั่วไปนั้นมีความต้องการที่แท้จริงอยู่ 2 ประการ ประการแรก
คือ ความต้องการที่จะปรับปรุงตนเองโดยวิธีการตามธรรมชาติ ประการที่สองคือ
ความต้องการที่จะรักษาภาวะการสมดุลทางธรรมชาติของมนุษย์ บ่อยครั้งที่มักพบว่า
ความต้องการของคนนั้นมักถูกกำหนดโดยสังคม สังคมกำหนดให้มนุษย์ที่อยู่ต่างฐานะ
กัน มีความต้องการแตกต่างกัน (สุจิต ศิลารักษ์, 2527) และบุคคลโดยทั่วไปแล้ว

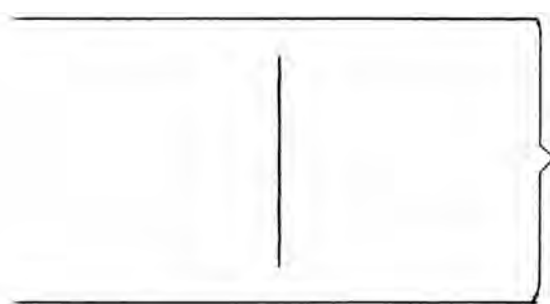
ย่อมรู้ว่าตนเองต้องการอะไรนับตั้งแต่ขั้นต่ำไปจนถึงอุดมคติของชีวิต ส่วนจะบรรลุถึงความต้องการของตนเองหรือไม่นั้นก็ขึ้นอยู่กับความพยายาม และการปฏิบัติตนของแต่ละบุคคล คำว่า "ความต้องการ" จึงได้มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

สุรพล อรุณรัตน์ (2528) ได้สรุปความหมายไว้ว่า ความต้องการ คือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่จะบันดาลให้คนมีความเจริญเติบโตหรือพัฒนาการในทุก ๆ ส่วนที่ประกอบเป็นอินทรีย์ของตน ไม่ว่าจะเป็นด้านกายภาพหรือจิตภาพ อารมณ์และสังคม ดังนั้นความต้องการของมนุษย์จึงถือว่าเป็นแรงขับที่สำคัญที่ทำให้เกิดการพัฒนามากขึ้น เป็นความขาดแคลนที่กระตุ้นให้บุคคลแต่ละคนแสวงหาและดำเนินวิธีการ เพื่อสนองความต้องการ นั้น

เลแกนส์ (Legans, 1964 อ้างถึงใน รัตนา พุ่มไพศาล 2528) กล่าวว่า "ความต้องการ" คือ ความแตกต่างกันระหว่างสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันกับสภาพที่จะให้เป็นไปในอนาคต "สภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน" นั้น หมายถึงสภาพที่เป็นจริงและ "สภาพที่จะให้เป็นไปในอนาคต" หมายถึง สภาพที่พึงประสงค์

บอยล์และแจนส์ (Boyle and Jahns, 1970 อ้างถึงใน รัตนา พุ่มไพศาล 2528) กล่าวถึง "ความต้องการ" ว่า คือสภาพที่ปรากฏระหว่างสิ่งที่ เป็นอยู่กับสิ่งที่จะเป็นไป

ดังนั้น ความต้องการจึงเป็นช่องว่างระหว่างสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันกับสภาพที่ต้องการที่จะให้เป็นไปในอนาคต ดังแผนภาพ

สภาพที่จะให้เป็นไปในอนาคต

ความต้องการ

สภาพที่เป็นจริงในปัจจุบัน

ความต้องการที่จะมีบทบาทเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนมี 2 แบบ คือ ความต้องการพื้นฐาน (Basic Needs) และความต้องการด้านการศึกษา (Education Needs)

1. ความต้องการขั้นพื้นฐาน (Basic Needs) นักจิตวิทยาหลายท่านได้กล่าวถึงความต้องการขั้นพื้นฐานทางด้านชีววิทยาและจิตวิทยาแตกต่างกันไป มาสโลว์ (Maslow) เชื่อว่า ความต้องการของมนุษย์มีลำดับขั้นของความต้องการขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่จัดอยู่ในลำดับต่ำสุดไปจนถึงความต้องการที่จะพัฒนาตนเองในลำดับสูงสุด ความต้องการในระดับสูงสุดจะไม่เกิดขึ้นจนกว่าที่ความต้องการในลำดับต่ำจะเป็นที่พอใจหรือเกิดขึ้นจนเป็นที่เพียงพอแล้ว (เกียรติวรรณ อมาตยกุล 2530) ความต้องการ 5 ชั้น จากลำดับต่ำสุดของมาสโลว์ (Maslow) ได้แก่ ความต้องการขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต (Survival Needs) ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety Needs) ความต้องการความรักและการยอมรับจากผู้อื่น (Love Needs) ความต้องการที่จะเห็นคุณค่าของตนเอง (Esteem Needs) และความต้องการที่จะเป็นตัวของตัวเอง (Need for self-actualization)

การ์ตเนอร์ เมอร์ฟี (Gardnor Murphy 1958 อ้างถึงใน รัตนา พุ่มไพศาล 2528) กล่าวถึงความต้องการของมนุษย์ที่เกิดขึ้นพร้อมกับชีวิตเมื่อเริ่มจุด 4 ประการ คือ ความต้องการที่สัมพันธ์โดยตรงกับร่างกาย ความต้องการทางด้านกิจกรรมความต้องการทางประสาทสัมผัสและความต้องการที่จะหลีกเลี่ยงจากการถูกโจมตี

แมลคัมส์ โนลส์ (Malcolm's Knowles 1980) ได้กล่าวถึงความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์โดยมองในสายตาของนักการศึกษาผู้ใหญ่ซึ่งคล้ายคลึงกับมาสโลว์ Maslow ได้แก่ ความต้องการทางกายภาพ ความต้องการในการเจริญงอกงาม ความต้องการได้รับความมั่นคงปลอดภัย ความต้องการได้รับประสบการณ์ใหม่ ๆ ความต้องการทางด้านจิตใจและอารมณ์ และความต้องการได้รับการยอมรับ

คิตต์ (Kidd 1973) ได้เน้นถึงความต้องการของผู้ใหญ่โดยกล่าวว่า ผู้ใหญ่มีความต้องการต่าง ๆ คือ ความต้องการด้านสุขภาพ ความต้องการด้านครอบครัวและความสัมพันธ์ในครอบครัว ความต้องการเป็นผู้บริโภคและการยังชีพ ความต้องการมีความสัมพันธ์กับสังคม ความต้องการมีอาชีพ ความต้องการมีความบันเทิง และความต้องการที่จะมีสิ่งยึดเหนี่ยวทางใจ

2. ความต้องการด้านการศึกษา (Educational Needs)

แมลคัมส์ โนลส์ (Malcolm 'S Knowles, 1980 อ้างถึงใน อุ่นตา นพคุณ 2526) ได้กล่าวถึง ความต้องการด้านการศึกษาว่า หมายถึง บางสิ่งบางอย่างที่บุคคลควรจะได้เรียนรู้เพื่อจะได้เป็นผลดีสำหรับตัวเอง ผลดีสำหรับองค์กร หรือเพื่อผลดีของสังคม ความต้องการด้านการศึกษาที่จริงแล้วก็คือ ช่องว่างระหว่างระดับความสามารถของบุคคลแต่ละคนในปัจจุบันกับระดับความสามารถที่สูงกว่า และที่บุคคลหรือองค์กรหรือสังคมคาดไว้ว่าจะต้องมีประสิทธิภาพก่อน

รัตน พุ่มไพศาล (2528) กล่าวว่า ผู้ใดก็ตามที่สามารถจะบอกได้ว่า ความสามารถจริง ๆ ของเขาควรจะเป็นเช่นไร และความสามารถในขณะนั้นมีอยู่แค่ไหนได้อย่างชัดเจนแล้ว ผู้นั้นก็สามารถที่จะรู้ว่าความต้องการทางการศึกษาคืออะไร ซึ่งจะมีแรงเร้าให้อยากเรียนมากขึ้น

คูลส์ (Coombs, 1974) ได้กล่าวถึงความต้องการด้านการศึกษาของปัจเจกชนโดยแบ่งให้เห็นได้ดังนี้คือ

1. ความต้องการในด้านการศึกษาขั้นพื้นฐานและเรื่องทั่ว ๆ ไป เช่น การเรียนรู้หนังสือการอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น มีความเข้าใจอย่างง่าย ๆ ในเรื่องของวิทยาศาสตร์และภาวะแวดล้อมรอบตัวเอง เป็นต้น

2. ความต้องการในการศึกษาเพื่อปรับปรุงชีวิตครอบครัวให้ดีขึ้น เช่น ความรู้พื้นฐาน ทักษะและทัศนคติพื้นฐาน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นเริ่มในวิชาสุขอนามัย โภชนาการ การจัดบ้าน การเลี้ยงและดูแลเด็ก

การซ่อมแซมบ้านให้น่าอยู่ การวางแผนครอบครัว เป็นต้น

3. ความต้องการในการศึกษาเพื่อปรับปรุงชุมชนที่คนอยู่อาศัย เช่น ความรู้เกี่ยวกับสถาบันการปกครองของท้องถิ่นและของประเทศ รวมทั้งขบวนการต่าง ๆ ของการดำเนินการปกครองทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ สหกรณ์ โครงการพัฒนาชุมชน เป็นต้น

4. ความต้องการในการศึกษาด้านอาชีพ เช่น ความรู้ และทักษะ เฉพาะ ซึ่งเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจและที่เป็นประโยชน์ในการดำรงชีพ เป็นต้น

ในการศึกษาทุกประเภทความต้องการด้านการศึกษามองบุคคล องค์กร หรือสังคมชุมชนควรจะมีความสัมพันธ์และสอดคล้องกัน มิฉะนั้นอาจจะก่อให้เกิดปัญหาหลายประการตามมา เช่น ปัญหาการว่างงาน ปัญหาการสูญเปล่าของงบประมาณ เป็นต้น รัตนา พุ่มไพศาล (2528) กล่าวว่า จุดเริ่มต้นของการศึกษานอกระบบโรงเรียนควรเริ่มที่ความต้องการของผู้เรียน ซึ่งในท้ายที่สุดจะเป็นการตอบสนองความต้องการของสถาบันและสังคมไปด้วยในตัว ดังนั้นศิลปะอย่างหนึ่งของการศึกษานอกระบบโรงเรียนคือ ความสามารถในการช่วยให้ผู้เรียนสนใจที่จะศึกษาหา "ความต้องการ" ที่แท้จริงของตนเอง

จะเห็นได้ว่าความต้องการของมนุษย์นั้นเกิดขึ้นตามธรรมชาติ โดยที่มีสิ่งแวดล้อมเป็นตัวกำหนดให้เกิดขึ้น เพื่อให้มนุษย์สนองตอบความต้องการต่าง ๆ อันจะเป็นผลให้เกิดความสมดุลย์แก่มนุษย์ เพื่อให้เกิดความสุข สิ่งหนึ่งที่จะทำให้สนองตอบความต้องการที่มนุษย์แสวงหานั้นคือ การศึกษา ซึ่งจะช่วยให้ประสบผลสำเร็จไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในระบบโรงเรียน หรือการศึกษานอกระบบโรงเรียนก็ตามแต่ มนุษย์ทุกคนมีความเจริญก้าวหน้า มีคุณภาพมีการพัฒนาในด้านกาย อารมณ์ สังคม รู้จักคิดเป็น และแก้ปัญหาเป็นได้ ล้วนแต่ได้จากการศึกษาทุกประเภทที่มนุษย์ได้เรียนรู้ด้วยตนเองทั้งสิ้น

แนวคิดในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับผู้ใช้งาน

มีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ในโรงงาน อุตสาหกรรมว่าการศึกษาจะมีผลต่อการพัฒนาสภาพสังคมและเศรษฐกิจ ของผู้ใช้งานหลายประการดังเช่น กาญจนา ฉวรรณกุล (2521) พบว่าเมื่อเปิดโอกาสให้ผู้ใช้งานได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม จะทำให้เขามีโอกาสได้เลื่อนตำแหน่งสูงขึ้น รวมทั้งให้เขาได้ตระหนักถึงความสำคัญของตนเอง ที่มีหน้าที่รับผิดชอบต่อครอบครัว และชาติบ้านเมือง ให้มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความริเริ่ม กระตือรือร้นและรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ซึ่งแนวคิดนี้ได้สอดคล้องกับ เอกศักดิ์ เชษฐาภิบาล (2521) ที่ให้ความเห็นว่าการที่ผู้ใช้งานได้รับการศึกษาเพิ่มขึ้น เป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดความกระตือรือร้นตั้งใจทำงาน เพราะช่วยให้มีโอกาสก้าวหน้ามีหลักประกันดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่เดิม

วิจิต แสงทอง (2517) ได้เสนอแนวความคิดไว้ในการสัมมนาเรื่องการวางแผนการศึกษาระดับต่าง ๆ ของประเทศไทยไว้ว่า กลุ่มผู้ใช้งานที่มีการศึกษานั้นควรได้รับการยกระดับความรู้ให้สูงขึ้น เพื่อให้สามารถเพิ่มผลผลิตได้มากกว่าที่เป็นอยู่และแนวคิดของ ชนิดา ปัทมินทร์ (อ้างถึงใน อรรถนพ จินะวัฒน์, 2529) ได้กล่าวถึงการริเริ่มโครงการจัดการศึกษาให้แก่คนงานในโรงงานว่า ทางกรมแรงงานพิจารณาว่า หากจัดการศึกษาให้กับคนงานที่มีคุณภาพมากขึ้นซึ่งจะช่วยให้เพิ่มผลผลิตอีกเช่นกัน

จากแนวความคิดนี้ การที่ผู้ใช้งานได้รับการศึกษาสูงขึ้นก็จะสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะมีผลต่อความก้าวหน้าในอาชีพการงานและการดำเนินชีวิตส่วนตัวที่จะมีสภาพดีขึ้นด้วย และยังเป็นการช่วยลดปัญหาขัดแย้งทางด้านแรงงานสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างและลูกจ้างได้ เมื่อผู้ใช้งานมีความสามารถก็จะสนองตอบระบบอุตสาหกรรมที่กำลังเกิดขึ้นอย่างแพร่หลายในสังคมไทย ตามนโยบาย

ของรัฐที่กำหนดไว้ในการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ ให้สมกับ ความคาดหวังว่าประเทศไทยกำลังจะเป็นเสี้ยวตัวที่ 5 แห่งเอเชีย คือ การกำลังก้าวเข้าสู่ความเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ Newly Industrialize Countries หรือที่เรียกกันโดยย่อว่า นิกส์ (NIC'S) จากนิตยสารนิวส์วีค (Newsweek, 1988)

ดังนั้น การที่จะพัฒนาผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรมให้มีคุณภาพดี จำเป็นต้อง ศึกษาความต้องการด้านการศึกษา นอกกระบบโรงเรียนของผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรม ว่ามีความต้องการที่จะเรียนรู้หรือไม่ ในด้านใดบ้าง เพื่อจัดการศึกษานอกกระบบ โรงเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้แรงงาน เพราะการศึกษานอกกระบบ โรงเรียนเป็นการจัดการศึกษาให้กับกลุ่มประชากรที่อยู่นอกกระบบโรงเรียน เนื่องจากเป็นกลุ่มที่พลาดโอกาสทางการศึกษาและมีความจำกัดในเรื่องของเวลา เพื่อที่ผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรมได้เพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ ในการนำมาปฏิบัติงาน ให้มีประสิทธิภาพ อีกทั้งเป็นการรองรับระบบอุตสาหกรรมใหม่ที่กำลังแพร่ขยาย มากขึ้นในทุกภูมิภาคของประเทศ รวมทั้งมีการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้มากขึ้น นอกจากนี้ ผู้ใช้แรงงานอุตสาหกรรมยังมีทางเลือกที่จะประกอบอาชีพที่ดีเหมาะสมกับ สถานภาพของตนเองต่อไปในภายหน้า หรือได้รับการปรับปรุงตำแหน่งให้สูงขึ้นกว่าที่เป็นอยู่เดิมอีกด้วย

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สมพร ใจนึ่ง (2521) มีความเห็นว่าการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ให้แก่ผู้ใช้ แรงงานจะทำให้แรงงานมีความสามารถ มีความก้าวหน้าเป็นประโยชน์ต่อสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม เขาจะเป็นประชากรที่ฉลาด มีความรับผิดชอบและสามารถ ดำรงชีวิตในครอบครัว หรือในสังคมอย่างสงบสุข มีความรู้ลึกซึ้ง และมีความรับ

ผิดชอบต่อประโยชน์ส่วนรวม และหน้าที่พลเมืองดีอย่างเป็นประชาธิปไตย ผู้ใช้แรงงานที่ได้รับการศึกษาจะรู้จักคิดเป็น รู้จักคิดอย่างมีเหตุผล การอ่านออกเขียนได้ มีความหมายมากสำหรับการทำงานในอุตสาหกรรม อย่างน้อยก็เพื่อให้สามารถอ่านกฎข้อบังคับในการทำงานหรือรู้จักการรักษาสุขภาพปลอดภัยได้ รวมถึงการเรียนรู้อาชีพใหม่ ๆ วิธีการทำงานแบบใหม่ มีความคิดที่จะปรับปรุงการจัดระเบียบองค์การของแรงงาน และจะเป็นการลดช่องว่างทางการศึกษาระหว่างผู้ร่วมงาน ทำให้ผู้ใช้แรงงานเข้าใจและร่วมมือในแผนงานต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ผู้ใช้แรงงานที่มีการศึกษาก็ยังมีโอกาสศึกษาหาความรู้ ความชำนาญด้านอื่น ๆ เพิ่มเติมได้อีก

อาคม ใจแก้ว (2521) กล่าวไว้ว่า การจัดการศึกษาให้กับคนงานเป็นการเปิดโอกาสให้มนุษย์ได้มีการศึกษาตลอดชีวิต เพื่อให้มีรายได้สูงขึ้น อีกทั้งยังทำให้เข้าใจถึงหน้าที่ของพลเมืองที่มีต่อสังคม ปัญหาประชากร กฎหมาย เป็นต้น เพื่อให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าด้านวิชาการ เทคโนโลยีใหม่ ๆ การใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และสอดคล้องกับสภาพที่เปลี่ยนไป

อัญมณี บุรณกานนท์ (2526) ได้ศึกษาพบว่าเมื่อคนงานมีความรู้น้อยพออายุมากเข้าก็มักจะเกิดการล้ม เพราะไม่ได้นำความรู้มาใช้อย่างสม่ำเสมอในขณะเดียวกัน เมื่อคนงานรุ่นใหม่ที่มีการศึกษาเข้ามาร่วมทำงานด้วยก็ยิ่งทำให้คนงานรุ่นเก่ายังต้องการศึกษามากขึ้น ซึ่งจะ เป็นอุปสรรคในการที่จะทำความเข้าใจกับกฎระเบียบต่าง ๆ รอบตัวเขาและการพัฒนาการศึกษาเพื่อโอกาสก้าวหน้าในชีวิตก็จะลดน้อยลงไป หากไม่ได้รับการสนับสนุนเท่าที่ควร

สุภาพร จันทรจำเริญ (2525) ได้นำความคิดของ Flippo มาเสนอไว้ว่า การจัดการศึกษาให้แก่ผู้ใช้แรงงานโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านอาชีวศึกษา หรือวิชาชีพนั้น มีความจำเป็นมากในอุตสาหกรรม ทั้งนี้ เพื่อเป็นการช่วยเพิ่มผลผลิตทั้งในด้านคุณภาพและปริมาณ เป็นการลดอุบัติเหตุที่เกิดจากการทำงาน เป็นการสอนงานและการควบคุมงานทำให้องค์การเกิดเสถียรภาพและสามารถยืดหยุ่นได้ และทำ

ให้ขวัญและกำลังใจการทำงานของคนงานดีขึ้น

อรรถณ จินะวัฒน์ (2529) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของผู้ใช้แรงงาน นายจ้าง และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนในโรงงานอุตสาหกรรมเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล โดยใช้แบบสำรวจความคิดเห็นจากผู้ใช้แรงงาน นายจ้าง เจ้าหน้าที่กรมแรงงาน เจ้าหน้าที่กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมและเจ้าหน้าที่กรมการศึกษานอกโรงเรียน จำนวนตัวอย่างประชากร 348 คน เกี่ยวกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนในโรงงานอุตสาหกรรม เขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล 4 ด้าน คือ ด้านบทบาท ด้านรูปแบบของกิจกรรม ด้านเนื้อหา และด้านการบริหารการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนในโรงงาน พบว่า ผู้ใช้แรงงาน นายจ้าง เจ้าหน้าที่ กรมแรงงาน เจ้าหน้าที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในเกณฑ์ที่เห็นด้วยโดยรวม ๓ ทั้ง 4 ด้าน และเมื่อแยกรายด้านทั้ง 4 ด้านแล้ว ความคิดเห็นของผู้ใช้แรงงาน นายจ้าง เจ้าหน้าที่กรมแรงงาน เจ้าหน้าที่กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม และเจ้าหน้าที่กรมการศึกษานอกโรงเรียน อยู่ในเกณฑ์ที่เห็นด้วย ยกเว้นนายจ้างมีความคิดเห็นอยู่ในเกณฑ์ไม่แน่ใจในด้านการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนในโรงงาน และเจ้าหน้าที่กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมที่มีความคิดเห็นอยู่ในเกณฑ์ไม่แน่ใจในด้านเนื้อหา เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นในแต่ละด้านโดยการทดสอบรายคู่ พบว่า ด้านบทบาทของการศึกษานอกระบบโรงเรียนในโรงงานอุตสาหกรรม เจ้าหน้าที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนเห็นด้วยมากกว่านายจ้าง ด้านรูปแบบของกิจกรรมเจ้าหน้าที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนเห็นด้วยมากกว่า นายจ้างและผู้ใช้แรงงานเห็นด้วยมากกว่า เจ้าหน้าที่กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ด้านเนื้อหาผู้ใช้แรงงานและเจ้าหน้าที่กรมแรงงานเห็นด้วยมากกว่านายจ้างและเจ้าหน้าที่กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ด้านการบริหารการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนในโรงงาน เจ้าหน้าที่กรมการศึกษานอกโรงเรียน ผู้ใช้แรงงาน เจ้าหน้าที่กรมแรงงาน และเจ้าหน้าที่กรมส่งเสริม

อุตสาหกรรมเห็นด้วยมากกว่านายจ้าง

ประเทศไทยกำลังพัฒนาประเทศ ไปในรูปแบบสังคมอุตสาหกรรม การเกษตรและมีแนวโน้มจะเป็นประเทศอุตสาหกรรมมากขึ้น ทำให้สภาพสังคม และวัฒนธรรมของไทยมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงไปเป็นสังคมเมือง และอุตสาหกรรม แนวคิดและปรัชญาการศึกษา จะยังคงดำเนินตามแนวคิดการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม แนวโน้มในด้านการศึกษาในภาพรวมของช่วงแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 คือ จะมีความต้องการการศึกษาแบบต่อเนื่องตลอดชีวิตมากขึ้น (ชนิดา รัชทรัพย์เมือง และคณะ, 2527)

กองวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2529) ได้สรุปแนวโน้มการศึกษาใน 10 ปีข้างหน้าว่า การขยายโอกาสทางการศึกษาจะต้องกระทำให้ทั่วถึงการจัดการศึกษาเพื่อการมีงานทำ การให้เอกชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น การส่งเสริมและประสานการจัดการศึกษา จะคำนึงถึงการนำความรู้ไปใช้แก้ปัญหามากยิ่งขึ้น สำหรับการศึกษานอกระบบจะเข้าไปมีบทบาททั้งในระดับอุดมศึกษาและต่ำกว่า และมุ่งที่จะให้ความรู้แพร่กระจายไปสู่ประชาชนทุกกลุ่มในทุกส่วนของประเทศได้เร็วขึ้น เพราะเหตุที่ว่ายังมีประชาชนผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาอีกเป็นจำนวนมาก

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับผู้ใช้งานนั้น มักจะพบว่าผู้ใช้งานมีปัญหามากมายในด้านการขาดความรู้ ทักษะการทำงานมีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่เป็นปัญหาทางสังคมมากมาย แม้ว่าผู้ใช้งานอุตสาหกรรมต่าง ๆ จะอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของกรมแรงงานก็ตาม ผู้ใช้งานส่วนใหญ่มักไม่พอใจในสภาพชีวิตที่เป็นอยู่ของตนในปัจจุบัน และพยายามแสวงหาชีวิตที่ดีกว่าอยู่เสมอแต่ก็พบอุปสรรคต่าง ๆ ประการ เช่น การขาดการศึกษา การขาดการรวมกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ แม้แต่สหภาพแรงงานก็ยังไม่สามารถเป็นองค์กรของผู้ใช้งานที่มีคุณภาพที่จะช่วยส่งเสริมพัฒนาให้ผู้ใช้งานมีคุณภาพชีวิต

ที่ดีขึ้นได้ ดังนั้น การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน จึงมีความจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพของผู้ใช้แรงงาน เพื่อสนองต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต และการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมของประเทศที่สำคัญ การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นวิธีการที่เหมาะสมสำหรับการให้การศึกษาแก่ผู้ใช้แรงงาน ให้มีการพัฒนาความรู้ ความสามารถ ของเขาเอง เพื่อให้บังเกิดผลต่อการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่ทันสมัยอีกด้วย โดยมีผู้ใช้แรงงานสามารถเรียนรู้ได้ตามความต้องการของตนเอง ในเวลาที่เหมาะสมไม่กระทบกระเทือนต่อการทำงานคือ ไม่เกิดผลเสียต่องานประจำที่ทำอยู่นั้นเอง อีกทั้งเป็นการสร้างจิตสำนึกให้ผู้ใช้แรงงานมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ยิ่งขึ้น รู้จักการพัฒนาตนเองให้เป็นพลเมืองดีในสังคม และสามารถที่จะทำประโยชน์ต่อสังคมได้อีกทางหนึ่ง นอกจากนี้ยังเป็นการส่งเสริมความเสมอภาคทางการศึกษา เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ใช้แรงงานได้ศึกษาตามความเหมาะสมของท้องถิ่น และสร้างความรู้สึกรับผิดชอบในการทำงาน ทำให้แรงงานของชาติส่วนหนึ่งมีคุณภาพดี

รูปแบบของกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ฟิลิป คูมส์ (Philip Coombs) ได้แบ่งประเภทของการจัดการศึกษานอกโรงเรียนออกเป็น 4 ประเภท คือ (อ้างถึงใน อุ่นตา นพคุณ, 2533)

1. การศึกษาขั้นพื้นฐานหรือแบบทั่ว ๆ ไป (General Education) หมายถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานหรือชั้นประถมศึกษา ที่กำหนดเป้าหมายให้มีความรู้ในการอ่านเขียนหนังสือ การคิดเลขคณิต และการเข้าใจทางวิทยาศาสตร์พื้นฐานได้เป็นต้น

2. การศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาความเป็นอยู่ในครอบครัว (Family Education) คือการศึกษาโดยให้มีความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่เป็นประโยชน์ในทางการพัฒนาความเป็นอยู่ในครอบครัว เช่น ด้านสุขภาพอนามัย โภชนาการ การวางแผนครอบครัว และการเลี้ยงเด็ก เป็นต้น

3. การศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชน (Community Development Education) เป็นการศึกษาเพื่อส่งเสริมสถาบันในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ให้มีการเรียนรู้ หลักปฏิบัติงานในรูปแบบต่าง ๆ เช่น สหกรณ์ หรือการพัฒนาชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้มีการร่วมมือกันช่วยแก้ไขปัญหาการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนปัญหาในระดับชาติ

4. การศึกษาด้านอาชีวศึกษา (Vocational Education) เป็นการจัดเพื่อให้ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ เช่น การตัดผม การทำปศุสัตว์ การทอผ้า การแก้เครื่องยนต์ เป็นต้น

นอกจากนี้แล้วยังมีนักการศึกษาหลายท่าน และหน่วยงานการศึกษานอกระบบโรงเรียนหลายหน่วยงาน ได้แบ่งประเภทของกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนออกเป็นประเภทต่าง ๆ ที่คล้ายคลึงกัน ดังแนวคิดของรัตนา พุ่มไพศาล (2528) ได้แบ่งกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนออกเป็น 6 ประเภท ได้แก่ กิจกรรมการศึกษาสำคัญหรือความรู้พื้นฐานด้านการศึกษาอาชีพ รวมทั้งการเกษตรและสหกรณ์ ด้านการศึกษาสำหรับการพัฒนาและสภาพแวดล้อม ด้านการปรับปรุงความเป็นอยู่ในครอบครัว ด้านการสร้างเสริมความสมบูรณ์แห่งชีวิต และด้านการพัฒนาการจัดการเพื่อผลผลิต

อุ้นตา นนคุณ (2523) ได้กล่าวถึงกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนของคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งมี 5 ประเภท จำแนกโดยคำนึงถึงกลุ่มเป้าหมายประชากร ดังนี้

1. การศึกษาแม่และเด็ก หรือการศึกษาครอบครัว

2. กิจกรรมองค์การเยาวชน
3. การศึกษาผู้ใหญ่
4. การศึกษาชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชน
5. การศึกษาพิเศษ และการศึกษาต่อเนื่อง

กรมการศึกษานอกโรงเรียนได้กำหนดกลุ่มเป้าหมาย ของการศึกษานอก ระบบโรงเรียน เน้น 2 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มที่ไม่มีโอกาสศึกษา และกลุ่มผู้พลาด โอกาสทางการศึกษา โดยมุ่งไปที่คนกลุ่มในเมือง และกลุ่มในชนบทจึง ได้จัดกิจกรรม ให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ในลักษณะของการให้การศึกษา ตลอดชีวิต กิจกรรมประเภทต่าง ๆ นี้แบ่งออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ คือ

1. กิจกรรมด้านความรู้พื้นฐาน เป็นกิจกรรมให้ความรู้เพื่อเป็นพื้นฐานใน การดำรงชีวิต มุ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น มีเครื่องมือ ในการประกอบอาชีพ และรู้จักศึกษาข้อมูลต่าง ๆ มาประกอบในการคิด การตัดสินใจ ในชีวิตประจำวัน โดยจัดเป็นการศึกษาผู้ใหญ่ เบ็ดเสร็จขั้นพื้นฐาน การศึกษา ผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ ระดับที่ 3-4 และการศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญ ระดับที่ 1-2 และ 5

2. กิจกรรมด้านทักษะเพื่อการดำรงชีวิต เป็นการเพิ่มพูนความรู้ ด้าน ทักษะอาชีพ ที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงานการดำเนินชีวิต เป็นรูปแบบของการศึกษา ที่จัดขึ้นตามความต้องการและความพร้อมของประชาชน เป็นการศึกษาคือช่วยให้ ผู้เรียนสามารถพัฒนาอาชีพ มีชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองให้ดียิ่งขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ กิจกรรมประเภทนี้ มีลักษณะของการฝึกทักษะอาชีพต่าง ๆ ทั้งระยะสั้นและระยะยาว โดยจัดในรูปแบบของโรงเรียนอาชีวศึกษาผู้ใหญ่ประจำที่โรงเรียนฝึกอาชีพเคลื่อนที่ และ กลุ่มสนใจ

3. กิจกรรมด้านข่าวสารและข้อมูล เป็นการช่วยให้ข้อมูลข่าวสารที่ทันต่อ เหตุการณ์ หรือความรู้รอบตัว เพื่อนำไปใช้ในชีวิตรประจำวัน กิจกรรมประเภทนี้จะ

จัดขึ้นเพื่อป้องกันการลืมนิ่งสื่อ เพื่อย้ำและส่งเสริมความรู้ ความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ต่าง ๆ โดยจัดในรูปของการให้บริการความรู้ผ่านสื่อมวลชนทุกชนิด และ แหล่งวิชาความรู้ที่สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองทุกเรื่อง ทุกเวลา นอกจากนี้ยังได้จัดที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ห้องสมุดประชาชน ประจำจังหวัด และอำเภอ การจัดการศึกษาทางวิทยุ และไปรษณีย์ การจัดรายการวิทยุ และโทรทัศน์ การผลิตเอกสารสิ่งตีพิมพ์ บริการด้านโสตทัศนศึกษาตลอดจนการจัดนิทรรศการความรู้ด้านต่าง ๆ ทั้งแบบประจำ และเคลื่อนที่

การจัดกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนนี้ ผู้จัดสามารถจัดได้หลายแบบหลายวิธีแล้วแต่บุคคล หรือหน่วยงานจะจัดขึ้นโดยยึดหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้ว เช่น เกณฑ์ของวัตถุประสงค์ เกณฑ์ของเนื้อหา เกณฑ์กลุ่มเป้าหมายประชากร เป็นต้น นักการศึกษานอกโรงเรียนอีกท่านหนึ่ง ได้แบ่งกิจกรรมการศึกษานอกโรงเรียนโรงเรียนตามเกณฑ์พฤติกรรมที่ประสงค์ก่อให้เกิดกับผู้เรียน คือ โนลส์ (Knowles, 1950 อ้างถึงใน พรรณทิภา งามสม, 2530) แบ่งได้ 6 ประเภท ดังนี้

1. ด้านความรู้ กิจกรรมที่ควรใช้ เช่น การอ่าน การบรรยาย การอภิปรายเนื้อหาจากตำรา การอภิปรายเป็นคณะ การใช้อุปกรณ์โสตทัศนศึกษา
2. ด้านความเข้าใจ กิจกรรมที่ควรใช้ เช่น การอภิปรายแก้ปัญหา ระหว่างผู้เรียน การยกตัวอย่างเฉพาะกรณี การจำลองให้ฝึกทักษะ
3. ด้านทักษะ กิจกรรมที่ควรใช้ เช่น การสาธิตขั้นต้นหรือวิธีการ การฝึกซ้อม การทำแบบฝึกหัด การฝึกงาน การแสดงบทบาทสมมุติ
4. ด้านทัศนคติ กิจกรรมที่ควรใช้ เช่น การให้อภิปรายอย่างอิสระ การให้คำปรึกษา การยกตัวอย่างเฉพาะกรณี การเล่นเกมต่าง ๆ
5. ด้านค่านิยม กิจกรรมที่ควรใช้ เช่น การสัมมนา การแสดงละคร การแสดงบทบาทสมมุติ การฟังธรรม การอภิปรายชี้ปรัชญา

6. ด้านความสนใจ กิจกรรมที่ควรใช้ เช่น รายการโทรทัศน์ รายการทางวิทยุ การจัดทัศนศึกษา การจัดนิทรรศการ การจัดฉายภาพยนตร์ และการแสดงละคร

ในด้านรูปแบบของกิจกรรม ทางการศึกษาจากระบบโรงเรียนแก่ผู้ใช้แรงงานนั้น บุญศักดิ์ ใจจงกิจ (2525) เสนอว่ารูปแบบการให้การศึกษาแก่ผู้ใช้แรงงานต้องมีการจัดทำประกาศหลักสูตร จัดระบบเครือข่ายฝึก เสริมแล้วมีการสอบฝีมือตามมาตรฐานฝีมือแรงงานต่าง ๆ ส่วนอัญมณี บุรณกานนท์ (2526) ได้วิจัยพบว่า รูปแบบของการศึกษาที่ผู้ใช้แรงงานต้องการเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ การจัดอบรมเป็นชั้นเรียน มีวิทยากรเป็นอันดับหนึ่ง (ร้อยละ 31.95) อันดับสองคือ จัดให้มีหนังสือสำหรับอ่านเอง (ร้อยละ 16.92) อันดับสามคือ การจัดสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น (ร้อยละ 14.10) อันดับสี่คือ จัดกลุ่มพูดคุยกันเอง (ร้อยละ 11.84) อันดับห้าคือ การจัดทำประกาศสำหรับศึกษาเอง (ร้อยละ 9.40) นอกจากนี้มีการเสนอจัดทำชุดความรู้แบบเบ็ดเสร็จ (ร้อยละ 6.39) มีการจัดการศึกษาทางวิทยุ โทรทัศน์ (ร้อยละ 6.20)

สำหรับเนื้อหาวิชาที่จะจัดการศึกษจากระบบโรงเรียน สำหรับผู้ใช้แรงงานนั้น มีผู้ให้แนวคิดและหลักการในเรื่องนี้ไว้มากพอสมควร ส่วนใหญ่เนื้อหาวิชาเน้นหนักไปใน 3 ด้าน คือ ด้านวิชาสามัญ ด้านทักษะวิชาชีพ และด้านวิชาความรู้ทั่วไป ดังที่กระทรวงศึกษาธิการได้รายงานการสัมมนาเกี่ยวกับการศึกษานอกโรงเรียน (2517) ถึงแนวการสอนและฝึกอบรมบุคคลกลุ่มหนึ่งที่อยู่นอกโรงเรียนว่า ควรจะครอบคลุมในเรื่อง

1. สอนให้อ่านออกเขียนได้ ควบคู่ไปกับการประกอบอาชีพ
2. สอนอาชีพศึกษา
3. ฝึกอบรมในวิชาชีพเพิ่มเติม หมายถึง อบรมผู้ที่ประกอบอาชีพอยู่แล้ว แต่ต้องปรับตัวให้ทันกับวิทยาการสมัยใหม่เพื่อความก้าวหน้าต่อไป

4. ฝึกอบรมเพื่อรับการพัฒนากิจการของบ้านเมือง

5. ฝึกอบรมเพื่อให้เป็นพลเมืองดี

6. ฝึกอบรมเพื่อให้เป็นพลเมืองดี

สมพร ใจฟู่ง (2521) ได้ศึกษาพบว่าองค์การเกี่ยวกับแรงงานและรัฐบาลของประเทศต่าง ๆ ได้ให้การสนับสนุนการจัดการศึกษาให้แก่ผู้ใช้แรงงาน โดยมักจะครอบคลุมเนื้อหา ดังนี้

1. อบรมเกี่ยวกับวิธีทำงาน การใช้เครื่องมือ การป้องกันอุบัติเหตุ เพื่อช่วยให้คนงานสามารถปฏิบัติงานตามได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ฝึกอบรมเกี่ยวกับเจตคติที่ถูกต้อง ฝึกวินัย ฝึกนิสัยที่ดีในการทำงาน และฝึกความรับผิดชอบ

3. อบรมความรู้ทั่วไปทั้งเกี่ยวกับแรงงาน การบริหารองค์การเกี่ยวกับแรงงานและวิชาการต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคม

4. สอนวิชาสามัญเพื่อให้อ่านออกเขียนได้ และเพื่อยกระดับการศึกษาให้สูงขึ้น เอกศักดิ์ เจษฎาอภิบาล (2521) ได้ศึกษาพบว่าในเนื้อหาด้านความรู้ทั่วไปนั้น ควรจะเน้นหนักในเรื่องการปฏิบัติงานของผู้ใช้แรงงานต่อนายจ้างสิทธิในการทำงานและสวัสดิการต่าง ๆ ที่ผู้ใช้แรงงานพึงได้รับความรู้สึกสำนึก ในหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้ใช้แรงงานต่อสังคม และประเทศชาติ ระเบียบข้อบังคับ และกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการคุ้มครองแรงงานและแรงงานสัมพันธ์

องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) ได้แบ่งประเภทของเนื้อหาวิชาที่จัดการศึกษาแก่ผู้ใช้แรงงานออกเป็น 4 ประเภท (อ้างถึงในอรรรณพ จินะวัฒน์, 2526) ดังต่อไปนี้คือ

1. การศึกษาอบรมขั้นพื้นฐาน (Basic Skills) เป็นการให้การศึกษาวินิจฉัยสามัญเพื่อให้อ่านออกเขียนได้ และหรือการเพิ่มพูนความรู้ในระดับสูงยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาพแรงงาน การที่จะให้ความรู้พื้นฐานให้สมาชิกสหภาพ

แรงงานได้มีความคิดอ่านที่กระจ่าง มีความรู้คณิตศาสตร์พื้นฐาน มีความสามารถในการพูด แสดงความคิดเห็นได้เป็นอย่างดี

2. การศึกษาอบรมทางด้านเทคนิคและวิชาชีพ (Technical and Vocational Training) เป็นการให้การศึกษาเพื่อการฝึกทำงาน และการพัฒนาฝีมือแรงงานเพื่อให้มีความรู้ในงานมากขึ้น

3. การศึกษาอบรมทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ (Social and Economic Education) เป็นการให้การศึกษาทั่วไปทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วิชาการแรงงานการบริหารสหภาพแรงงาน ความรับผิดชอบของสหภาพแรงงาน ที่มีต่อระบบเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ รวมถึงการศึกษาเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และปัญหาของคนในสังคมโดยทั่วไปด้วย ทั้งในฐานะที่เขาเป็นผู้ใช้แรงงานและเป็นพลเมืองของประเทศ

4. การศึกษาอบรมทางด้านวัฒนธรรมและวิทยาศาสตร์ (Cultural and Scientific Education) เป็นการศึกษาสำหรับผู้ใช้แรงงานที่ได้ขยายขอบเขตให้กว้างขวางขึ้น นอกเหนือจากการเรียนหนังสือหรือการฝึกอบรมในห้องแล้ว คือ ขยายไปถึงการอบรมพิเศษทางวัฒนธรรมและนันทนาการ เช่น การละคร วิทยุ ดนตรี เป็นต้น ซึ่งเป็นลักษณะเช่นนี้มักพบมากในประเทศที่พัฒนาแล้ว

การศึกษานอกระบบโรงเรียนด้านการศึกษาระดับพื้นฐาน การรับบริการข่าวสารข้อมูล และด้านการเพิ่มพูนทักษะอาชีพ จึงเป็นปัจจัยในการนำไปใช้เพื่อการพัฒนาคุณภาพแรงงาน โดยมีรูปแบบของกิจกรรมที่เหมาะสมกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้แก่ผู้ใช้แรงงาน ได้แก่ การใช้เอกสารสิ่งพิมพ์ความรู้ฉบับเล็ก ๆ การอภิปรายหรือแสดงปาฐกถาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่ตรงกับสายงานของผู้ใช้แรงงาน (เอกศักดิ์ เจษฎาอภิบาล, 2521) การฝึกอบรมเพิ่มเติมในขณะปฏิบัติงาน (วราภรณ์ บวรศิริ, 2525) การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาฝีมือแรงงาน โดยการจัดหลักสูตร จัดระบบเครือข่ายฝึก เสร็จแล้วมีการสอบฝีมือแรงงานตาม

มาตรฐานฝีมือแรงงานต่าง ๆ (บุญญศักดิ์ โจจงกิจ, 2525) นอกจากนี้ อัญมณี บูรณกานนท์ (2526) ได้เสนอรูปแบบของการศึกษาที่ผู้ใช้แรงงานต้องการ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ การจัดอบรมเป็นชั้นเรียนมีวิทยากรเป็นอันดับหนึ่ง อันดับสองคือการจัดให้มีหนังสือสำหรับอ่านเอง อันดับสามคือการจัดสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น อันดับสี่คือจับกลุ่มพูดคุยกันเอง อันดับห้าคือการจัดทำประกาศสำหรับนักศึกษาเอง อันดับหกคือการเสนอจัดทำชุดความรู้แบบเบ็ดเสร็จ และอันดับสุดท้ายคือการจัดการศึกษาทางวิทยุและโทรทัศน์

จากความเป็นมา และจากการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการให้การศึกษาแก่ผู้ใช้แรงงานนั้น สรุปได้ว่าการให้การศึกษาแก่ผู้ใช้แรงงานนั้น จัดเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารแรงงานให้มีคุณภาพ ซึ่งในเรื่องของการจัดการศึกษาเพื่อการบริหารแรงงานนี้ มิใช่ที่จะดำเนินการโดยหน่วยงานใด หน่วยงานหนึ่ง หรือกลุ่มชนใด กลุ่มชนหนึ่งให้บรรลุผลสำเร็จไปได้ จำเป็นจะต้องมีการประสานงานและดำเนินการร่วมกันอย่างใกล้ชิดและจริงจังจากทุกฝ่ายทั้งหน่วยงานของรัฐบาลและเอกชน (กรมแรงงาน 2525) ในเรื่องเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายของการดำเนินการนั้น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (อ้างถึงในอรรรณพ จินะวัฒน์ 2529) ได้กำหนดมาตรการการพัฒนาระบบโรงเรียน ในส่วนของผู้ใช้แรงงานในกิจการอุตสาหกรรมว่า ให้กิจการอุตสาหกรรมมีบทบาทในการฝึกอบรมยกระดับความรู้ ความสามารถของช่างฝีมือ โดยกำหนดให้กิจการอุตสาหกรรมออกเงินสมทบให้รัฐบาลจัดการฝึกอบรม ดังนั้น จะเห็นได้ว่าทั้งทางด้านผู้ใช้แรงงานนายจ้างและรัฐบาลย่อมจะต้องร่วมกันดำเนินการ และสนับสนุนการจัดการศึกษาแก่ผู้ใช้แรงงานตามบทบาทและภาระหน้าที่ได้กล่าวแต่ต้น

หน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบด้านการจัดการศึกษาสำหรับผู้ใช้แรงงานก็คือ กรมแรงงาน ซึ่งได้เริ่มโครงการฝึกอบรมผู้ใช้แรงงานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516 เป็นต้นมา (สุภาพร จันทรจำเริญ 2525) โดยให้กองฝึกอบรมแรงงานและสถาบัน

พัฒนาฝีมือแรงงานเป็นผู้รับผิดชอบทางด้านการจัดการศึกษา โดยจะทำหน้าที่ฝึกอบรม ทั้งนายจ้างและผู้ใช้แรงงาน และการฝึกอบรมพิเศษ ซึ่งการฝึกอบรมพิเศษนี้จะเป็น การฝึกอบรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรมของฝ่ายใด เช่น ฝึกอบรมความรู้ และ ความสามารถพิเศษตามความถนัด และความต้องการของผู้ใช้แรงงาน เช่น การกีฬา การทำอาหาร ทำดอกไม้ งานเกษตร งานประดิษฐ์ อื่น ๆ ที่มีใช้เพื่อการ ส่งเสริมทักษะในการประกอบอาชีพ (กรมแรงงาน 2526) สำหรับสถาบันพัฒนาฝีมือ แรงงานนั้น จะช่วยเหลือให้คำแนะนำให้คำปรึกษาแก่สถานประกอบการที่จะจัดการ ฝึกคนงานหรืออบรมคนงานในระดับต่าง ๆ หรือช่วยฝึกครู ฝึกหัวหน้างาน และ คนงานในระดับต่าง ๆ ให้แก่สถานประกอบการ ซึ่งไม่สามารถจัดการฝึกด้วยตนเอง ด้วยสาขาวิชาชีพที่ให้ความรู้ ได้แก่ วิชาชีวะช่างยนต์ ช่างทาสี ช่างอิเล็กทรอนิกส์ ช่างเขียนแบบ งานเลขานุการ ฯลฯ เป็นต้น